

УДК 343.98:343.14:343.325

Н.В. Басалюк

ORCID 0000-0002-2429-6964

КРИМІНАЛІСТИЧНІ ТА СУДОВО-ЕКСПЕРТНІ АСПЕКТИ ДОКАЗУВАННЯ ПОРУШЕННЯ САНІТАРНИХ ПРАВИЛ І НОРМ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ ІНФЕКЦІЙНИМ ХВОРОБАМ ТА МАСОВИМ ОТРУЄННЯМ

Статтю присвячено комплексному дослідженню криміналістичних та судово-експертних аспектів доказування у кримінальних провадженнях про порушення санітарних правил і норм щодо запобігання інфекційним хворобам та масовим отруєнням, передбачених ст. 325 КК України. Актуальність дослідження зумовлена сучасними викликами у сфері громадського здоров'я, зокрема пандемічними загрозами, а також необхідністю підвищення ефективності кримінально-правового реагування на порушення санітарно-епідеміологічних вимог.

У статті проаналізовано криміналістичну характеристику зазначеної категорії кримінальних правопорушень, зокрема типову обстановку їх вчинення, особливості місця події, предмета посягання та способів порушення встановлених санітарних норм. Обґрунтовано, що характерною ознакою таких правопорушень є їх тісний зв'язок з епідеміологічним контекстом, а також розосереджений характер місця події, що ускладнює процес доказування.

Доведено, що система доказів у кримінальних провадженнях цієї категорії має розглядатися як багаторівнева структура, яка включає документальні матеріали контролюючих органів, результати криміналістичної фіксації обстановки правопорушення та висновки судових експертиз. Визначено, що саме інтеграція цих елементів забезпечує повне, всебічне та об'єктивне встановлення обставин кримінального правопорушення.

Особливу увагу приділено ролі судово-експертних досліджень у встановленні причинного зв'язку між діями особи та можливими наслідками у вигляді поширення інфекційних захворювань. Наголошено, що такий причинний зв'язок має складний характер і поєднує фактичний та епідеміологічний компоненти, що зумовлює необхідність використання спеціальних знань.

У роботі також окреслено основні проблеми доказування у справах цієї категорії, зокрема труднощі встановлення причинного зв'язку, визначення належного суб'єкта кримінального правопорушення та розмежування кримінальної та адміністративної відповідальності. За результатами дослідження сформульовано підходи до вдосконалення криміналістичного та судово-експертного забезпечення доказування, що має практичне значення для діяльності органів досудового розслідування та суду.

Ключові слова: порушення санітарних правил, інфекційні хвороби, масові отруєння, криміналістична характеристика, доказування у кримінальному провадженні, судово-експертні дослідження, причинний зв'язок, громадське здоров'я, біологічна безпека, ст. 325 КК України.

DOI 10.34079/2518-1319 -2026-16-31-38-48

Постановка проблеми та її актуальність. Забезпечення санітарно-епідеміологічної безпеки населення в умовах сучасних глобальних викликів набуває особливої актуальності. Пандемія COVID-19, а також інші інфекційні загрози

продемонстрували вразливість систем громадського здоров'я та водночас актуалізували питання ефективності кримінально-правових механізмів реагування на порушення встановлених санітарних правил і норм. У цьому контексті кримінальне правопорушення, передбачене ст. 325 КК України, виступає важливим інструментом охорони суспільних відносин у сфері громадської безпеки та здоров'я населення.

Особливої уваги потребує криміналістичний та судово-експертний аспекти доказування у справах цієї категорії. Практика засвідчує, що ефективність розслідування значною мірою залежить від комплексного використання документальних матеріалів контролюючих органів, результатів криміналістичної фіксації обстановки правопорушення та висновків судових експертиз. Водночас відсутність уніфікованих підходів до формування та оцінки такої доказової системи, а також недостатня розробленість відповідних криміналістичних рекомендацій зумовлюють потребу у подальших наукових дослідженнях.

Таким чином, актуальність теми дослідження визначається необхідністю вдосконалення криміналістичного забезпечення доказування у кримінальних провадженнях за ст. 325 КК України, з урахуванням сучасних епідеміологічних викликів, розвитку судово-експертних методів та потреб правозастосовної практики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика кримінально-правової характеристики та доказування порушення санітарних правил і норм щодо запобігання інфекційним хворобам та масовим отруєнням останніми роками набула підвищеної актуальності, що зумовлено як пандемічними викликами, так і загальним зростанням уваги до питань біологічної безпеки. Водночас у науковій літературі зазначена проблематика досліджується переважно з позицій кримінального права, тоді як криміналістичні та судово-експертні аспекти доказування залишаються недостатньо розробленими.

Так, у праці В. М. Захарчука проаналізовано кваліфікуючі ознаки порушення санітарних правил і норм, зокрема акцентовано увагу на особливостях встановлення суспільно небезпечних наслідків та складності доведення створення реальної загрози поширення інфекційних захворювань (Захарчук, 2025). Автор підкреслює проблемність визначення моменту поширення інфекції та необхідність урахування способів її передачі при кримінально-правовій оцінці діяння.

У свою чергу, О. В. Кришевич досліджує питання кримінально-правової кваліфікації порушень санітарних норм у специфічних умовах, зокрема під час здійснення релігійних практик. Автор акцентує увагу на бланкетному характері диспозиції ст. 325 КК України, що зумовлює правову невизначеність, а також на складності доведення суспільно небезпечних наслідків і встановлення ознаки «завідомості» у діях особи (Кришевич, 2025).

О. В. Шамсутдінов у своїх дослідженнях зосереджує увагу на характеристиці суб'єкта відповідного кримінального правопорушення, обґрунтовуючи його спеціальний характер та звертаючи увагу на складність ідентифікації відповідальної особи у випадках вчинення порушень у межах діяльності організацій та установ (Шамсутдінов, 2025). У цьому контексті автор наголошує на необхідності чіткого встановлення кола суб'єктів, на яких покладено обов'язок дотримання санітарних правил.

Разом із тим аналіз наукових джерел свідчить, що, незважаючи на наявність окремих досліджень кримінально-правових аспектів відповідальності за порушення санітарних правил, питання криміналістичного забезпечення доказування у справах цієї категорії залишаються недостатньо систематизованими. Зокрема, відсутні комплексні наукові підходи до формування доказової системи, що охоплює документальні матеріали контролюючих органів, результати криміналістичної фіксації та висновки судових

експертиз, а також до встановлення причинного зв'язку між порушенням санітарних правил і епідеміологічними наслідками.

Мета статті полягає у комплексному дослідженні криміналістичних та судово-експертних аспектів доказування у кримінальних провадженнях про порушення санітарних правил і норм щодо запобігання інфекційним хворобам та масовим отруєнням, визначенні особливостей формування доказової системи у справах цієї категорії, а також розробленні науково обґрунтованих підходів до підвищення ефективності розслідування та кримінально-правової кваліфікації таких правопорушень.

Виклад основного матеріалу. Кримінальне правопорушення, передбачене ст. 325 КК України, належить до кримінальних правопорушень у сфері громадської безпеки та здоров'я населення. Аналіз судової практики показує, що порушення санітарних правил найчастіше відбуваються в умовах виникнення або загрози епідемії чи іншого надзвичайного стану в галузі громадського здоров'я. Типова обстановка – це період спалаху інфекційної хвороби (епідемії грипу, кору, COVID-19 тощо) або особливий режим (карантин), коли діють підвищені вимоги санітарної безпеки. Саме у такий час недотримання встановлених правил стає суспільно небезпечним і привертає увагу правоохоронців. Територіально місце вчинення даних кримінальних правопорушень може бути різним залежно від конкретного різновиду: відкритий громадський простір чи приміщення підприємства, лікувальний заклад чи приватна лабораторія, ділянка місцевості (сміттєзвалище), транспортний засіб, пункт пропуску через державний кордон тощо. Наприклад, місцем події при масовому харчовому отруєнні зазвичай є ресторан, їдальня або інший заклад громадського харчування, де спожито неякісну їжу; при незаконному захороненні медичних відходів – віддалена лісосмуга чи звалище, куди скинуто небезпечні матеріали; при порушенні правил карантину суб'єктом господарювання – торговельний центр, клуб чи інший заклад, який попри заборону продовжував діяльність. Водночас «сцена кримінального правопорушення» не завжди обмежена одним місцем: у випадках поширення інфекції подія розгортається на декількох локаціях (наприклад, місце роботи та проживання хворого, транспортні шляхи, лікарня, де він перебував і міг заражати інших). Тому обстановка злочину нерідко має розосереджений характер.

Безпосереднім об'єктом виступає встановлений порядок попередження епідемії і отруєнь, тобто санітарно-епідемічне благополуччя. У широкому сенсі під удар ставиться здоров'я невизначеного кола людей, а в кінцевому рахунку – життя окремих осіб (у разі тяжких наслідків). Таким чином, ці кримінальні правопорушення мають подвійний характер: посягають і на публічний порядок (регламент безпеки), і на блага окремих громадян (здоров'я, а інколи майно – наприклад, збитки від вимушеного лікування або карантину). Предметом злочинного посягання можуть виступати матеріальні носії інфекції чи токсинів, а також документи, що мають значення для санітарного контролю. Приміром, при незаконному поводженні з медичними відходами предметом є небезпечні біологічні відходи – голки, пробірки з кров'ю, використані засоби індивідуального захисту тощо, які винний викидає у непризначеному місці. Вони містять патогенні мікроорганізми і, будучи покинутими, становлять джерело інфекції для людей і довкілля. Іншим прикладом є підроблені довідки про результати ПЛР-тестування або COVID-сертифікати – такі фальшиві документи самі по собі є предметом злочинного діяння (їх виготовлення, збут або використання створює умови для неконтрольованого переміщення потенційно хворих осіб). Хоча безпосередньо ст. 325 КК не криміналізує фальшування документів (це склад окремого кримінального правопорушення, передбаченого іншими статтями), у криміналістичному аспекті в справах про порушення санітарних правил ці документи розглядаються як речові докази, що підтверджують факт

порушення санітарних норм (вимоги обов'язкового тестування або вакцинації). В цілому предметна сфера даних кримінальних правопорушень охоплює все, що здатне переносити інфекцію чи отруту, або що є інструментом обходу санітарного контролю: харчові продукти неналежної якості, заражена вода, вірусоносій (хвора людина чи тварина), небезпечні відходи, підроблені санітарні документи, несправне обладнання для стерилізації, порушені пломби ізоляційних камер тощо.

Для кримінальних правопорушень, передбачених ст. 325 КК, характерні способи дії, пов'язані з порушенням встановлених технологічних або організаційних правил. Умовно їх можна поділити на кілька типових груп.

До першої групи віднесемо недотримання протиепідемічного режиму у закладах. Сюди належать випадки, коли відповідальні особи в лікувальних установах, навчальних закладах, закладах харчування чи інших місцях масового перебування людей не забезпечують виконання обов'язкових санітарних вимог. Приклад – неналежна дезінфекція і стерилізація в лікарні або лабораторії, що призводить до внутрішньолікарняного спалаху інфекції. Інший приклад – порушення технології приготування та зберігання їжі в ресторані (недотримання температурного режиму, термінів придатності, санітарної обробки посуду), через що бактерії типу сальмонели чи стафілококу розмножуються в стравах і викликають масове отруєння відвідувачів. У судовому реєстрі зафіксовано кілька вироків, де керівників підприємств громадського харчування було засуджено за ст. 325 КК саме за подібні дії: вони порушили законодавство про безпечність харчових продуктів, що призвело до отруєння десятків осіб. Неналежно виконуючи санітарні правила та норми щодо запобігання інфекційним захворюванням та масовим отруєнням, усвідомлюючи, що його діяння може спричинити поширення епідемічних та інших інфекційних захворювань, а також масових неінфекційних захворювань (отруєння), допустив порушення вимог санітарного законодавства, порушення вимог законодавства про харчові продукти, про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин. Тобто, приготували страви для дитячого харчування з порушенням санітарно-гігієнічного режиму з вмістом патогенної мікрофлори *Klebsiellapneumonia*, *Citrobacterfreundii*, *Staph. aureus*. (Вирок Києво-Святошинського районного суду Київської області від 04 червня 2025 року у справі № 369/5128/25). У контексті дослідження криміналістичних та судово-експертних доказів у справах про порушення санітарних правил показовим є вирок (Вирок Калинівського районного суду Вінницької області від 21 листопада 2025 року у справі № 132/2905/25), у якому встановлено, що особа наприкінці червня 2025 року, перебуваючи за місцем роботи в закладі громадського харчування «Doner Kebab» (м. Калинівка, Вінницька область), через злочинну недбалість неналежно виконував вимоги санітарного законодавства та законодавства про харчові продукти, усвідомлюючи можливість поширення інфекційних захворювань. У криміналістичному аспекті доказування у таких справах ґрунтується на фіксації об'єктивних слідів порушення встановлених норм, зокрема результатів перевірок, актів контролюючих органів, даних щодо умов приготування та реалізації харчових продуктів, а також встановлення причинно-наслідкового зв'язку між порушенням правил і потенційною загрозою для здоров'я населення. Водночас судово-експертна складова проявляється у використанні спеціальних знань для оцінки відповідності дій особи санітарним нормам, визначення характеру порушень і їх здатності спричинити поширення інфекційних захворювань. Така інтеграція криміналістичних і судово-експертних доказів забезпечує комплексне встановлення як об'єктивної сторони правопорушення, так і ступеня суспільної небезпечності допущених порушень.

Фальсифікація санітарно-епідемічної документації – цей спосіб набув поширення під час пандемії у відповідь на обмеження пересування невакцинованих або невідтестованих осіб. Мова про виготовлення та використання підроблених COVID-сертифікатів і довідок про негативний ПЛР-тест. Як правило, цим займалися організовані групи або підприємливі індивіди, іноді за участю медпрацівників (див. наприклад Вирок Харківського районного суду Харківської області від 29 січня 2025 року у справі № 635/8659/21). Ці діяння кваліфікувалися, головним чином, за статтями про підроблення документів (ст. 358, ст. 366 КК). У контексті ст. 325 КК даний спосіб цікавий тим, що підробка медичних довідок фактично нівелює протиепідемічні правила – дозволяло потенційно хворим уникнути ізоляції, перетнути кордон чи відвідати публічні місця. Отже, фальсифікація документів стала підґрунтям для порушення санітарних норм. Спосіб її вчинення – це і підроблення паперових бланків із печатками, і внесення неправдивих даних в електронні реєстри. Викрито, наприклад, схеми масового продажу фальшивих довідок через туристичні фірми та канали в месенджерах. Злочинці діяли з корисливих мотивів, отримуючи плату від «клієнтів» – громадян, які не бажали дотримуватися законних вимог карантину.

Неправильне поводження з біологічно небезпечними матеріалами. До цієї групи належать порушення спеціальних правил зберігання, транспортування чи утилізації матеріалів, здатних спричинити зараження або отруєння. Передусім це медичні відходи категорії В і С (епідемічно та екстремально небезпечні) – використані шприци, системи, інфіковані матеріали, лабораторні зразки, прострочені вакцини і т. ін. Згідно з санітарними нормами, такі відходи повинні знешкоджуватися і спалюватися у спеціалізованих установках, але на практиці траплялися випадки, коли недобросовісні суб'єкти їх просто вивозили на сміттєзвалища чи в лісосмуги (Вирок Печерського районного суду м. Києва від 05 вересня 2024 року у справі № 757/33283/24-к).

У контексті криміналістичного забезпечення доказування у справах, пов'язаних із порушенням правил поводження з небезпечними та медичними відходами, судова практика демонструє комплексний характер встановлення об'єктивних і суб'єктивних ознак кримінального правопорушення. Так, у одному з проваджень встановлено здійснення господарської діяльності у сфері поводження з небезпечними відходами без отримання відповідної ліцензії, що свідчить про ігнорування обов'язкових дозвільних процедур як елемент протиправної поведінки (Вирок Шевченківський районний суд м. Львова від 13 травня 2025 року у справі № 466/2068/25). Водночас інші судові рішення фіксують більш складні форми протиправної діяльності, зокрема створення стійких незаконних схем, у межах яких особи, керуючись корисливими мотивами, узгоджували ролі, механізми взаємодії та розподіл прибутку, усвідомлюючи вимоги законодавства у сфері охорони земель, санітарних норм та поводження з відходами (Вирок Луцького міськрайонного суду Волинської області від 12 червня 2025 року у справі № 161/10137/25). При цьому важливе значення для кваліфікації діяння та оцінки ступеня його суспільної небезпечності має належне визначення об'єкта правового регулювання, зокрема розуміння правової природи медичних відходів та їх класифікації. Як вбачається із судової практики, медичні відходи визначаються як відходи, що утворюються внаслідок діяльності закладів охорони здоров'я, та поділяються на категорії залежно від ступеня небезпечності (епідемічної, токсикологічної, радіологічної тощо), що безпосередньо впливає на вимоги до їх збирання, зберігання, транспортування та утилізації (Вирок Вінницького міського суду Вінницької області від 17 червня 2025 року у справі № 127/3838/25). У криміналістичному аспекті доказування у таких справах базується на фіксації фактичних обставин порушення встановлених правил (акти перевірок, документи господарської діяльності, дані про обсяги та види відходів), тоді

як судово-експертна складова полягає у застосуванні спеціальних знань для визначення класу небезпечності відходів, оцінки їх впливу на довкілля та здоров'я населення, а також встановлення причинно-наслідкових зв'язків між діями суб'єктів та можливими негативними наслідками. Така інтеграція криміналістичних і судово-експертних доказів забезпечує повноту та обґрунтованість висновків суду щодо характеру правопорушення і ступеня його суспільної небезпечності.

Ще одна група - порушення правил карантину та ізоляції стала розповсюдженою в період COVID-19. Вона охоплює дії як посадових осіб, так і інших спеціальних суб'єктів, що свідомо не дотримуються встановлених обмежень. Найтиповіший випадок – продовження роботи закладу (кав'ярні, клубу, спортзалу тощо) всупереч офіційній забороні на період локдауну. Мотивом тут найчастіше є матеріальна вигода (бажання уникнути збитків від простою бізнесу). Такі правопорушення фіксувалися по всій країні, і спочатку за ними складали адміністративні протоколи (ст. 44-3 КУпАП), але в разі наявності даних про фактичне спричинення поширення вірусу поліція відкривала кримінальне провадження.

Перераховані способи вчинення порушень санітарних норм можуть мати різну мотивацію, але їх усіх об'єднує характерна ознака: ігнорування або свідоме невиконання встановлених правил безпеки, зазвичай прості засоби вчинення (не потребують складних технологій, натомість проявляються у формі бездіяльності або звичайних дій всупереч заборонам). Це відрізняє їх від багатьох інших злочинів – тут немає складних знарядь чи спеціальної техніки, головне – протиправне порушення регламенту, що саме по собі утворює небезпеку.

Розслідуючи дану категорію кримінальних правопорушень, слідчі зіштовхуються із проблемними аспектами доказування. По-перше, без доведеного зв'язку між порушенням і наслідками справу перспективно передати до суду важко. А цей зв'язок часом складно довести через множинність факторів. Приміром, в районі сталося 30 випадків кишкової інфекції – чи точно винен конкретний ресторан? Можливо, частина людей заразилася в іншому місці. Необхідні тонкі епідеміологічні методи, статистичний аналіз, секвенування штамів зразків (для вірусів). У суді сторона захисту може апелювати до будь-якого сумніву: мовляв, зараження могло статися деінде. Тому слідство прагне зібрати максимум непрямих і прямих доказів, аби «закрити» альтернативні версії. Інколи доводиться залучати експертів-вірусологів найвищого рівня, робити унікальні дослідження (наприклад, генетичний аналіз зразків вірусу від хворих та порівняння з еталоном). «Також важливим для кваліфікації є питання про те, коли можна констатувати, що відбулося поширення відповідних інфекцій. При вирішенні цього питання слід звертати увагу на те, яким чином передається інфекційне захворювання і чи були реальні підстави для його масової передачі від однієї людини до іншої» (Захарчук, 2025).

По-друге, коли порушення допущено в організації, постає питання: кого саме притягати, адже, «коло суб'єктів цього кримінального правопорушення є обмеженим, тож відповідно до ч. 2 ст. 18 КК України такі суб'єкти є спеціальними» (Шамсутдінов, 2025). В теорії спеціальний суб'єкт – це той, на кому обов'язок. Але у лікарні, скажімо, це і головний лікар, і заввідділенням, і рядові виконавці. Практика йде шляхом притягнення посадових осіб, відповідальних за ділянку, де сталася «пробоїна» в санітарному режимі. Рядових працівників можуть залучити як свідків чи співучасників, якщо доведуть їх пряму вину. Наприклад, якщо санітарка за вказівкою керівника викидала відходи – вона співвиконавець, але суд може врахувати її підлегле становище. Слід аналізувати посадові інструкції, аби не випустити справжнього організатора: інколи керівники намагаються перекласти вину на підлеглих («це медсестра не додезінфікувала,

а я ні до чого»).

По-третє, розмежування з адміністративними правопорушеннями. Як згадувалося, паралельно існує ст. 44-3 КУпАП (порушення правил карантину). Вона охоплює багато аналогічних діянь, але без наслідків і тягне лише штраф. Тож інколи порушники намагаються довести, що їх випадок – «усього лиш адмінпорушення». Слідчим і прокурорам потрібно чітко аргументувати, чому саме це діяння відноситься до кримінального правопорушення: наприклад, наявність реальної загрози поширення, підтвердженої експертизою, або сам масштаб порушення (систематичність, грубість). Відтак, на момент направлення справи до суду обвинувачення має мати залізні аргументи, що не йдеться про просте порушення без наслідків. Ця межа значною мірою пов'язана з висновками експертів. У цьому контексті на увагу заслуговує думка О. Кришевич: «Враховуючи вище викладене ст. 325 КК України має певні несполучності, які проявляються, по-перше, в бланкетному характері диспозиції, що створює правову невизначеність, оскільки відсилає до правил та норм, які розсереджені по різних нормативно-правових актах, що мають різну юридичну силу. По-друге, в суспільно-небезпечних наслідках, у вигляді створення загрози заподіяння реальної (фактичної) шкоди, як частини об'єктивної сторони, пов'язано зі складністю доведення можливості створення загрози заподіяння шкоди, при цьому особливо дискусійно стоїть питання «завідомо» в ч. 1 ст. 325 КК України. Крім того, виникають багато зауважень щодо доказової бази та встановлення безпосереднього суб'єкта...» (Кришевич, 2025).

Аналіз кримінальних проваджень за ст. 325 КК України свідчить, що доказування у справах про порушення санітарних правил щодо запобігання інфекційним хворобам має комплексний характер і ґрунтується на поєднанні криміналістичних та судово-експертних доказів. Особливість цієї категорії справ полягає у тому, що об'єктом доказування виступають не лише фактичні дії або бездіяльність особи, але й їх епідеміологічний контекст, що зумовлює необхідність використання спеціальних знань у сфері медицини, епідеміології та санітарного нагляду. У зв'язку з цим система доказів у таких провадженнях формується як інтегрована сукупність документальних, криміналістичних та експертних джерел доказової інформації.

У криміналістичному аспекті доказову систему у справах про порушення санітарних правил і норм доцільно розглядати як структуровану сукупність трьох взаємопов'язаних груп доказів: документальних матеріалів контролюючих органів, результатів криміналістичної фіксації обстановки правопорушення та судово-експертних досліджень.

Першу групу становлять документальні докази, що відображають результати діяльності органів державного санітарного та епідеміологічного контролю. До них належать акти перевірок, приписи, протоколи фіксації порушень, службові документи щодо встановлення та дії карантинних обмежень, а також інші матеріали, які підтверджують факт недотримання обов'язкових санітарних правил. У системі доказування ці документи виконують функцію первинної фіксації події правопорушення, формуючи базову доказову основу та окреслюючи межі фактичних обставин справи.

Другу групу утворюють криміналістичні докази, пов'язані з процесуальною фіксацією обстановки та механізму вчинення правопорушення. Йдеться про протоколи огляду місця події та приміщень, фотозйомку, відеозаписи, а також інші результати фіксації фактичних даних. У криміналістичній структурі доказування ці матеріали забезпечують реконструкцію механізму порушення санітарних правил, дозволяючи встановити конкретний спосіб їх невиконання, умови вчинення правопорушення та обстановку, у якій воно відбувалося. Саме ця група доказів має ключове значення для

відтворення об'єктивної сторони діяння.

Третю групу становлять судово-експертні докази, які відіграють визначальну роль у встановленні причинного зв'язку між порушенням санітарних правил і можливими наслідками. До них належать насамперед судово-медичні, епідеміологічні та санітарно-гігієнічні експертизи. Експертні дослідження дозволяють встановити, чи створювали дії або бездіяльність особи реальну загрозу поширення інфекційного захворювання, а також оцінити характер і ступінь небезпечності таких дій. У цьому контексті експертиза виконує функцію інтерпретації спеціальних знань і забезпечує науково обґрунтовану оцінку фактичних обставин.

Аналіз судової практики свідчить, що доказування у справах цієї категорії має комплексний характер і ґрунтується на оцінці сукупності доказів різної правової природи. Документальні матеріали контролюючих органів, результати криміналістичної фіксації та експертні висновки взаємодоповнюють один одного, формуючи багаторівневу доказову систему.

З криміналістичної точки зору ключовою особливістю доказування у таких провадженнях є встановлення причинного зв'язку між діями особи та потенційною або реальною загрозою поширення інфекційного захворювання. Такий причинний зв'язок має складний характер, поєднуючи фактичний та епідеміологічний компоненти, що обумовлює підвищені вимоги до доказової бази та ролі спеціальних знань.

У цілому зазначена система доказів може розглядатися як модель багаторівневого доказування, у межах якої документальні джерела формують первинну доказову основу, криміналістичні засоби фіксації забезпечують реконструкцію механізму правопорушення, а експертні дослідження надають наукову інтерпретацію отриманих даних. Саме інтеграція цих рівнів дозволяє забезпечити повне, всебічне та об'єктивне встановлення фактичних обставин кримінального правопорушення.

Отже, у кримінальних провадженнях за ст. 325 КК України формується специфічна система криміналістичних та судово-експертних доказів, яка відображає складну природу цього правопорушення. Ефективність доказування безпосередньо залежить від комплексного використання документальних матеріалів, результатів криміналістичної фіксації та експертних висновків, що у своїй сукупності забезпечує належну кримінально-правову кваліфікацію та обґрунтованість судових рішень.

Висновки. Кримінальні правопорушення, передбачені ст. 325 КК України, характеризуються підвищеною складністю доказування, що зумовлено їх зв'язком із епідеміологічними процесами, багатофакторністю причинно-наслідкових зв'язків та необхідністю залучення спеціальних знань. Криміналістична специфіка цієї категорії справ проявляється у розосередженому характері місця події, варіативності обстановки та різноманітності способів вчинення.

Доведено, що доказування має комплексний і багаторівневий характер та ґрунтується на інтеграції документальних матеріалів контролюючих органів, результатів криміналістичної фіксації та висновків судових експертиз, що у своїй сукупності забезпечують повне та об'єктивне встановлення обставин кримінального правопорушення.

Визначальну роль у таких провадженнях відіграють судово-експертні дослідження, які забезпечують встановлення складного причинного зв'язку між діями особи та загрозою поширення інфекційних захворювань. Водночас правозастосовна практика стикається з низкою проблем, зокрема труднощами доведення причинного зв'язку, визначення спеціального суб'єкта та розмежування кримінальної й адміністративної відповідальності, що ускладнюється бланкетним характером диспозиції ст. 325 КК України.

Бібліографічний список

- Захарчук В. М. Кваліфікуючі ознаки порушення санітарних правил і норм щодо запобігання інфекційним хворобам та масовим отруєнням. Наукові перспективи. 2025. № 10(64). С. 884–894. URL: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-10\(64\)-884-894](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-10(64)-884-894)
- Шамсутдінов О. В. Суб'єкт порушення санітарних правил і норм щодо запобігання інфекційним хворобам та масовим отруєнням. Актуальні питання розвитку правової системи в сучасній Україні: Міжнародна науково-практична конференція. Науково-дослідний інститут публічного права. 4 лютого 2025 р. Львів – Торунь: Liha-Pres. 268 с. С.244-247. URL: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-462-0-69>
- Кришевич О. В. Кримінально-правова кваліфікація порушення санітарних правил і норм щодо запобігання інфекційним хворобам під час релігійних віровчень, віросповідань чи виконання релігійних обрядів. Аналітично-порівняльне правознавство. 2025. № 2. URL: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.02.123>
- Вирок Києво-Святошинського районного суду Київської області від 04 червня 2025 року у справі № 369/5128/25. Єдиний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127955766>
- Вирок Калинівського районного суду Вінницької області від 21 листопада 2025 року у справі № 132/2905/25. Єдиний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132046522>
- Вирок Харківського районного суду Харківської області від 29 січня 2025 року у справі № 635/8659/21. Єдиний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124849888>
- Вирок Печерського районного суду м. Києва від 05 вересня 2024 року у справі № 757/33283/24-к. Єдиний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121746700>
- Вирок Шевченківський районний суд м. Львова від 13 травня 2025 року у справі № 466/2068/25. Єдиний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127327441>
- Вирок Луцького міськрайонного суду Волинської області від 12 червня 2025 року у справі № 161/10137/25. Єдиний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128105906>
- Вирок Вінницького міського суду Вінницької області від 17 червня 2025 року у справі № 127/3838/25. Єдиний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128193056>

References

- Zakharchuk V. M. Qualifying features of violation of sanitary rules and regulations for the prevention of infectious diseases and mass poisonings. *Naukovi perspektyvy*. 2025. No. 10(64). P. 884–894. URL: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-10\(64\)-884-894](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-10(64)-884-894)
- Shamsutdinov O. V. Subject of violation of sanitary rules and regulations for the prevention of infectious diseases and mass poisonings. Current issues of the development of the legal system in modern Ukraine: International scientific and practical conference. Research Institute of Public Law. February 4, 2025. Lviv – Toruń: Liha-Pres. 268 p. P. 244–247. URL: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-462-0-69>
- Kryshchewych O. V. Criminal law qualification of violation of sanitary rules and regulations for the prevention of infectious diseases during religious teachings, beliefs or performance of religious rites. *Analitychno-porivnialne pravoznavstvo*. 2025. No. 2. URL: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.02.123>

Judgment of the Kyiv-Sviatoshynskiy District Court of Kyiv Region dated 04 June 2025 in case No. 369/5128/25. Unified State Register of Court Decisions. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127955766>

Judgment of the Kalynivka District Court of Vinnytsia Region dated 21 November 2025 in case No. 132/2905/25. Unified State Register of Court Decisions. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132046522>

Judgment of the Kharkiv District Court of Kharkiv Region dated 29 January 2025 in case No. 635/8659/21. Unified State Register of Court Decisions. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124849888>

Judgment of the Pecherskyi District Court of Kyiv dated 05 September 2024 in case No. 757/33283/24-k. Unified State Register of Court Decisions. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121746700>

Judgment of the Shevchenkivskiy District Court of Lviv dated 13 May 2025 in case No. 466/2068/25. Unified State Register of Court Decisions. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127327441>

Judgment of the Lutsk City District Court of Volyn Region dated 12 June 2025 in case No. 161/10137/25. Unified State Register of Court Decisions. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128105906>

Judgment of the Vinnytsia City Court of Vinnytsia Region dated 17 June 2025 in case No. 127/3838/25. Unified State Register of Court Decisions. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128193056>

Basaliuk N.V.

CRIMINALISTIC AND FORENSIC ASPECTS OF PROVING VIOLATIONS OF SANITARY RULES AND REGULATIONS FOR THE PREVENTION OF INFECTIOUS DISEASES AND MASS POISONINGS

The article is devoted to a comprehensive study of criminalistic and forensic aspects of proving violations of sanitary rules and regulations aimed at preventing infectious diseases and mass poisonings, as provided for in Article 325 of the Criminal Code of Ukraine. The relevance of the research is обусловлена сучасними викликами у сфері громадського здоров'я, зокрема пандемічними загрозами та зростанням значення біологічної безпеки.

The study analyzes the specific features of the criminalistic characteristics of this category of criminal offenses, including the typical situation of their commission, the peculiarities of the crime scene, the object and subject of encroachment, as well as the most распространені способи порушення встановлених санітарних норм. Special attention is paid to the dispersed nature of the crime scene and the epidemiological context, which significantly complicate the process of establishing factual circumstances.

The article substantiates that the evidentiary system in such proceedings should be considered as a multi-level structure consisting of three interrelated groups of evidence: documentary materials of supervisory authorities, results of criminalistic fixation of the situation of the offense, and forensic expert conclusions. It is proved that only the integrated use of these types of evidence ensures a complete, comprehensive and objective establishment of the circumstances of the case.

Particular emphasis is placed on the role of forensic examinations, including medical, epidemiological and sanitary-hygienic expertise, in establishing the causal link between the actions (or inaction) of a person and the potential or actual spread of infectious diseases. It is determined that such causal link has a complex nature, combining factual and epidemiological components, which necessitates the involvement of special knowledge.

The article also identifies key problems of proving in criminal proceedings of this category, including difficulties in establishing causation, determining the proper subject of liability, and distinguishing criminal offenses from administrative violations. The influence of the blanket nature of the legal norm on evidentiary activity is also analyzed.

As a result, the author formulates a scientific approach to the formation of an integrated evidentiary model that combines criminalistic and forensic components and is aimed at improving the effectiveness of investigation and criminal law qualification of violations of sanitary rules and regulations. The practical significance of the research lies in the possibility of applying the proposed conclusions in investigative and judicial practice, as well as in further development of criminalistics and forensic science in the context of modern epidemiological challenges.

Key words: *violation of sanitary rules, infectious diseases prevention, mass poisoning, criminalistic characteristics, evidence in criminal proceedings, forensic examination, causal link, public health safety, Article 325 of the Criminal Code of Ukraine, epidemiological context.*

Статтю було подано / The article was submitted	10.04.2026
Статтю було прийнято / The article was accepted	21.04.2026